

KRASSE KNARREN

Zeven jaar geleden publiceerde Accountant een interview met Henk Langendijk, ter gelegenheid van zijn afscheid als hoogleraar. Inmiddels mag hij zich tot het legioen der krasse knarren rekenen. "Je moet geen meningen ventileren over kwesties die buiten je vakgebied liggen."

TEKST LUC QUADACKERS BEELD MICHEL TER WOLBEEK

‘Sinds ik ben gestopt zijn er een stuk minder schandalen’

Het schrijven van de beoogde boeken is er nog niet van gekomen. Henk Langendijk neemt daarom graag de gelegenheid te baat om van zijn hart geen moordkuil te maken en zonder blad voor de mond een aantal actuele kwesties van commentaar te voorzien. Een gesprek over wetenschappers in de media, AI in onderzoek en accountantscontrole, de dreiging van Trump, de opkomst van private equity bij accountantskantoren en de duidelijk verbeterde controle-kwaliteit.

Zullen we beginnen met jouw zorgen over wetenschappers in de media?

"Ik heb een jaar lang publieke uitspraken gevolgd van accounting- en auditingwetenschappers, vooral op LinkedIn. Daar spuien een aantal Nederlandse wetenschappers meningen over allerlei algemene issues, ook op andere vakgebieden. Dat doet in mijn ogen afbreuk aan het wetenschappelijk beroep, maar het doet vooral ook afbreuk aan henzelf. Ik vind dat je als wetenschapper alleen zienswijzen moet verkondigen op je expertiseg gebied. Je moet geen meningen ventileren over kwesties die buiten je vakgebied liggen. Mensen gaan bijvoorbeeld helemaal uit hun bol over Trump - wat ik met veel genoegen lees overigens - maar ze zijn helemaal niet deskundig op het politieke terrein. Ik vind dat jammer. Het is in feite hetzelfde als Nederlandse volkszangers die zich in

talkshows uitspreken over klimaatverandering: ze zitten mee te papagaaien, terwijl ze er geen verstand van hebben. Goed, misschien kun je dat daar nog kwalificeren als amusement, maar wetenschappers moeten zich niet tot dat niveau verlagen. Ik doe dus niets af aan het gewicht van de onderzoekers als wetenschappers, maar ze halen zichzelf omlaag. Ik vind het fout en moet me soms inhouden om niet te reageren en in dezelfde valkuil te trappen. Ze gaan vaak ook mee in de 'felicitecultuur'. Dan feliciteren ze als onderzoeker de bestuurders van accountantskantoren met een scala aan behaalde resultaten. Dat tast hun onafhankelijkheid als onderzoeker aan, dat hoor je als onafhankelijk onderzoeker niet te doen. En al helemaal niet als je voor je onderzoek data gebruikt van die kantoren."

Heb je zelfervaring met dit fenomeen?

"Ik ben ooit voor het NOS-journaal geïnterviewd over het boekhoudschandaal bij Parmalat. De interviewer vond dat ik wel mooie verhalen kon vertellen en dat ze mij wel vaker voor de camera wilde hebben. Dat vond ik in principe prima, maar toen ze mij vroegen om iets te zeggen over fusies en overnames, heb ik ze toch echt meteen naar een deskundige op dat terrein verwezen. Je moet geen meningen gaan spuien over andere specialismen. Ik heb daar als wetenschapper moeite mee." →

‘We moeten standaard alle gepubliceerde accounting- en auditingartikelen analyseren op AI-missers.’

CV

Henk Langendijk studeerde bedrijfseconomie aan de Universiteit van Amsterdam, met als afstudeervakken interne organisatie en waarde en winst.

Hij werkte een tijd als accountant bij twee accountantskantoren, maar werd geen registeraccountant. Daarna kende hij een lange academische carrière, onder andere als hoogleraar en legendarisch docent in de externe verslaggeving bij Nyenrode en aan de Universiteit van Amsterdam. Sinds 2019 is hij met emeritaat, maar hij voelt zich nog steeds zeer betrokken bij het reilen en zeilen van de accountancy.

KRASSE KNARREN

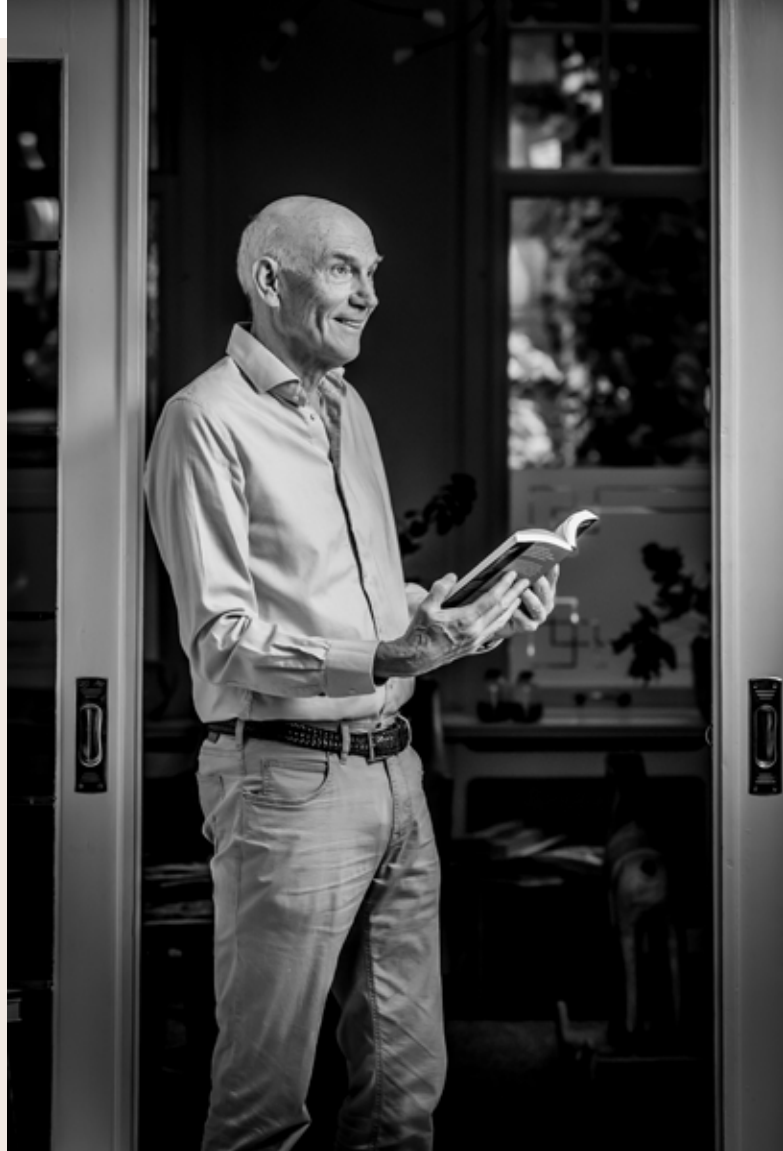
Komt deze ontwikkeling door de opkomst van de sociale media?
“De sociale media bieden in ieder geval een makkelijk podium. Sommige mensen denken in opperste staat van milde arrogantie dat als ze ergens knap in zijn, dat ze op andere gebieden ook knap zijn. Ze roepen daarom van alles en nog wat over tal van onderwerpen. Ik heb vroeger overigens meegemaakt dat een hoogleraar zijn medewerkers ging vertellen hoe ze hun kinderen moesten opvoeden. Dat zie je dus nu met sociale media, dat mensen die denken dat ze tot een bepaalde hoogte zijn gestegen blijkbaar vinden dat ze overall verstand van hebben.”

Daar speelt AI vast ook een rol in?

“Zeker, dat maakt het nog vervelender. En daarin schuilt overigens ook wetenschappelijk een risico. Recent stond er een artikel in de *Groene Amsterdammer*, waarin een onderzoek werd gepresenteerd naar het gebruik van AI in wetenschappelijke tijdschriften. In een fors aantal artikelen stonden literatuurverwijzingen die niet bestonden en de artikelen bevatten ook argumenten die worden onderbouwd met niet-bestaande artikelen. Dat houdt mij natuurlijk bezig als wetenschapper. Ik vind het van belang dat daarnaar onderzoek wordt gedaan. We moeten standaard alle gepubliceerde accounting- en auditingartikelen analyseren op dat soort missers; met terugwerkende kracht tot laten we zeggen 2023. Ik weet natuurlijk niet of het in ons domein van de onderzoekswereld ook aan de hand is, maar dat moeten we goed in de gaten houden. Ik denk dat daar een mooie taak ligt voor de Foundation for Auditing Research. Een belemmering die werd aangehaald in de *Groene Amsterdammer* was dat de *reviewers* van de artikelen geen bezoldiging ontvangen. Maar hoe moeilijk kan het zijn? Je kunt toch een batterij student-assistenten dat kunstje laten doen. Die kunnen toch extra controleren of de geciteerde artikelen daadwerkelijk bestaan? En misschien nog eenvoudiger: laat de auteurs die een artikel insturen ook alle pdf's van de gebruikte artikelen uploaden. Als ik als bejaarde al weet hoe je dit zou kunnen inregelen...”

Zou je zelf gebruikmaken van AI, als je nu nog aan het werk was?

“Ik had het zojuist over bedreigingen, maar er zijn uiteraard ook waardevolle kansen. Zo zijn er veel efficiëntieslagen te maken, maar de zaken moeten wel goed worden gecontroleerd. Ik deed lange tijd advieswerk als verslaggevingsexpert. Daar stopte ik mee in 2024, want je moet alles *cutting edge* bijhouden en het vergt veel tijd om de IFRS-regels te beheersen. Dat kun je niet eeuwig blijven doen. Maar als ik nu nog advieswerk zou doen als expert, dan zou ik waarschijnlijk ook AI gebruiken, vooral om de romps van zo'n advies neer te zetten. Maar daarna zou ik alles controleren: ben ik volledig, zijn de adviezen juist en zijn er geen AI-hallucinaties aanwezig? Zowel de voorkant,

‘Het zal steeds minder voorkomen dat accountants leren om vanuit een kop naar een staart een mooi doorwrocht soepel vloeiend verhaal te schrijven.’

het proces, als de achterkant moeten dus worden gecontroleerd. Als je dat niet doet, dan loop je grote risico's. AI is dus heel mooi en kan ook dingen aankaarten die je zelf nog niet goed in beeld had. Het probleem is echter dat luiheid snel binnensluipt. Als het gebruik van AI een paar keer succesvol verloopt, dan groeit de kans dat je niet meer uitvoerig naar de volledigheid en juistheid zult kijken en dan ga je fouten maken. Dat leidt op dit moment al tot schandalen en dat zal zo blijven. Niet in de laatste plaats omdat schandalen natuurlijk van alle tijden zijn.”

‘Private equity-investeerdere zijn niet uit op liefdadigheid, maar op rendement.’

Hoe kijk je aan tegen AI-gebruik in de audit?

“Ook daar gelden kansen en bedreigingen. AI kan veel standaardwerkzaamheden overnemen, die overigens al vaak werden uitbesteed. Maar aan het eind van de controle, als de jaarrekening op tafel komt en het vaktechnisch oordeel over bepaalde ingewikkelde posten of risicoschattingen aan de orde komt, dan heb je aan AI eigenlijk weinig. Er moet minutieus worden gekeken of de dingen wel of niet goed zijn weergegeven. Dat vraagt om een professioneel oordeel van experts.”

Hoe leren accountants dat nog, als ze steeds minder basale activiteiten zelf hoeven uit te voeren?

“Ik kan dat niet goed overzien, maar hiervoor zullen ongetwijfeld oplossingen worden bedacht. Het zal wel moeten. Maar ik vrees onder andere dat medewerkers steeds minder worden opgevoed in het schrijven van teksten. AI kan bijvoorbeeld prima worden ingezet voor het schrijven van de concept-managementletters. Voorheen was dat bij uitstek een leerschool voor jongere medewerkers, om hun schrijfkunsten aan te scherpen. Het zal steeds minder voorkomen dat accountants leren om vanuit een kop naar een staart een mooi doorwrocht soepel vloeiend verhaal te schrijven. Met ChatGPT en aanverwante tools krijg je stilistische armoe. Ook studenten leren overigens niet meer om goed te schrijven. Ik denk dat de eindschrijft in de huidige vorm al een gedateerd product is, net als heel veel schrijfoverdrachten. Het vraagt om herontwerp van de leeropdrachten.”

Praten we over vijf jaar nog steeds in dezelfde mate over AI?

“In zekere zin is AI ook weer een hype. Ik heb al veel hypes meegemaakt. Blockchain kwam en blockchain ging. Aandacht voor data analytics is gekomen en gegaan. Iedereen heeft het nu over AI en bijna niemand praat meer over blockchain en data analytics. We gebruiken het natuurlijk wel, maar het wordt niet meer revolutionair neergezet. De AI-hype zal ook uitwoeden. En dan is er ongetwijfeld weer iets nieuws. Ik ben benieuwd naar de ontwikkelingen.”

Over ontwikkelingen gesproken: jij wilt het graag ook over Trump hebben?

“De Verenigde Staten zakken af naar een dictatoriaal bewind. De *trias politica* brokkelt af en dat raakt de democratische

checks and balances. Het recht van de sterkste geldt steeds meer. De journalistiek en wetenschap liggen onder vuur, nieuwsprogramma's verdwijnen en universiteiten krijgen minder geld. De ontwikkelingen raken ook de accountancy. De kwartaalrapportages worden al afgeschaft, terwijl je eigenlijk naar maandelijks rapportages zou moeten. De toezichthouders staan onder druk. En de kantoren bewegen mee. Ze richten zich inmiddels al minder op LHBTI+ en duurzaamheid. De dag komt denk ik snel dat Trump ziet dat *accounting the language of business* is. En dan zal hij ook de onderzoeksjournals op de korrel gaan nemen. Daar kun je op wachten. Ik vrees dat daardoor de onafhankelijkheid van de *accounting journals* zal afbladderen. Resultaten die het regime onwelgevallig zijn, zullen worden geweigerd. Ik zou als wetenschapper dus mijn artikelen niet meer naar een Amerikaans journal sturen, want je weet niet meer zeker of de *editorial boards* hun werk doen onder invloed van Trump en zijn medestanders of niet. Ik vind daarom dat Nederlandse wetenschappers zich moeten realiseren dat ze iets opsturen naar een journal uit een land dat zich ontwikkelt richting een dictatuur.”

Je hebt ook nog iets over private equity op je lever?

“Private equity is onderdeel van de kapitalistische economie. Het biedt financieel een kans voor accountantskantoren, ze krijgen daardoor meer *funding*. De vraag is echter of ze dat nodig hebben en waarvoor. Dat is mij niet helemaal duidelijk, ik ben nog niet overtuigd geraakt van het nut ervan. Het grote nadeel is voor mij echter wel duidelijk: er moet elk jaar een fors rendement worden behaald. Het kan best zijn dat je als accountantskantoor uitstekende controles aflevert, maar dat die te weinig geld opleveren. Nou, dan kan de kwaliteit wel een slagje minder, of dan kunnen er best wel wat mensen uit? De AFM ziet daarin logischerwijze een risico, ik zeker ook. Private equity-investeerdere zijn niet uit op liefdadigheid, maar op rendement. En die houding past niet bij de accountantscontrole, vind ik. Accountants hebben een domeinmonopolie gekregen van de staat. Niemand anders mag die controle doen. Accountants zijn semi-ambtenaren, ze vervullen een publieke dienst in een commerciële setting, met een monopolie. Het zijn geen adviseurs of fiscalisten die vooral voor het geld kunnen gaan. Accountants moeten zorgen voor getrouwe verslaggeving. En die gaan zich nu verbinden met kapitalisten. Dat vind ik een gevaar voor de uitvoering van de wettelijke controletaak. Er wordt momenteel gelukkig onderzoek gedaan naar de effecten en ik ben zeer benieuwd naar de uitkomsten ervan; vooral ook naar de manier waarop het is onderzocht. Dezelfde tendensen vonden al plaats in andere sectoren, zoals de fysiotherapie- en dierenartspraktijken. Ik voorzie gewoon dat er druk ontstaat als de rendementen niet worden gehaald, met alle negatieve gevolgen van dien.” ➔

‘Er heeft een enorme professionalisering plaatsgevonden in vastlegging, compliance en toezicht.’

Je hebt vooral waarschuwingen, lijkt het?

“Als krasse knar mag ik, denk ik, best krasse uitspraken doen, toch? Het heeft ook geen zin om te zeggen dat alles fantastisch gaat. Dan zouden ze denken dat het niet goed met me gaat, terwijl ik me prima voel. Over krasse knarren gesproken: ik vind het fantastisch dat we nu een generatie hebben die met enig gemak de toptijdschriften haalt, maar het valt me wel steeds meer op dat er minder gezaghebbende hoogleraren met uitstraling zijn die een sterke invloedrijke band met de praktijk hebben. Ik denk aan mensen als Hans Beckman, Hans Blokdijk, Rien van Hoepen, Martin Hoogendoorn, Jaap van Maanen, Arnold Schilder, Ruud Vergoossen, Philip Wallage, Karel Wilschut en Peter van der Zanden. *Just to name a few*. Waar zijn de mooie verhalen? En wie schrijft er nog een leerboek? De ‘bühne’ is een beetje verdwenen uit het beroep, er zijn minder normatief expressieve types en wat meer kamergeleerden. Ik vind dat eerlijk gezegd best een verarming van het beroep. Het heeft ook effect op de didactische kwaliteiten van de hoogleraren. Er ligt veel nadruk op de wetenschappelijke productie, zonder dat de producenten daarvan een directe band met de praktijk hebben. Martin Hoogendoorn zei het nog in zijn afscheidsrede: ‘Hij hoopt niet dat hij tot een uitstervend ras behoort. Ik vrees echter het ergste.’”

Zullen we met een positieve noot eindigen?

“Graag! Ik heb namelijk ook veel positieve ontwikkelingen gezien in het beroep. Toen ik in 1978 begon in de accountancy moest ik met potloden werken in de dossiers, zodat alles later kon worden uitgegumd. Serieus waar. Dat biedt een metafoor voor wat er in bijna vijftig jaar is gebeurd. Dossiers werden toen ergens opgeslagen in een archief. Daar keek vrijwel nooit meer iemand naar, buiten een sporadische en gezellige *peer review* onder het genot van spijs en drank. Er heeft een enorme professionalisering plaatsgevonden in vastlegging, compliance en toezicht. En sinds ik gestopt ben zijn er een stuk minder schandalen geweest. Wirecard was denk ik het laatste grote schandaal. Over de hele linie wordt er in de loop der jaren steeds beter werk geleverd, zijn er betere kwaliteits-systemen, wordt er meer vastgelegd en is er beter toezicht.

De accountantscontrole is echt heel veel verbeterd. En voor de jongere garde wil ik benadrukken dat de accountancy geen saai beroep is. Het is een buitengewoon boeiend beroep waarin heel veel gebeurt en waarin je heel veel kunt leren, terwijl je maatschappelijk belangrijk werk doet. Het gaat allemaal om rol en tegenrol. Zodra de tegenrol verdwijnt heeft de democratische samenleving een probleem. Accountants vervullen die tegenrol door te zorgen voor getrouwe verslaggeving. *Checks and balances*. Of zoals ik graag zeg: zorg dat de balances gecheckt zijn. Er is altijd wel wat aan de hand. Daarom is het ook zo’n prachtig beroep. Eigenlijk enorm jammer dat ik zelf nooit accountant ben geworden.” ←